

VIBORGS ARBORET I CHARLOTTENLUND

Historiske brudstykker

af

F. Günther Christensen

Arboretet, 2970 Hørsholm

I beretningen om foreningens ekskursion til Forstbotanisk Have og Viborgs Arboret i Charlottenlund skov den 26. oktober 1974 blev der stillet en mere udførlig omtale af Viborgs Arboret i udsigt. Dette løfte skal hermed søges indfriet.

Ved et tilfælde havde jeg fundet et kort fra 1825 over arboretet (1). På kortet (fig. 1) er indtegnet prikker med numre fra 1 til 72, åbenbart henførende til en fortegnelse over træer og buske. Bevokningsforholdene er iøvrigt anskueliggjorte med farver. Fortegnelsen er ikke fundet.

Viborgs Arboret har ofte været omtalt. C. Syrach-Larsen (Syrach Larsen 1938) har kort omtalt baggrunden for anlægget og nogenlunde stedfæstet det, ved at påvise forskellige gamle fremmede træer i området nord og nordøst for Skovriderkroen, og Hans Chr. Bendixen har en kort omtale af arboretet med et fotografi af en småbladet elm, som kan formodes at være en rest af arboretet. (Bendixen 1973).

Der har dog hersket en del uklarhed både med hensyn til arboretets nøjagtige beliggenhed og tiden for dets anlæg. Syrach-Larsen skriver om grænserne for arboretet, »at de er næppe nøje kendt.«

På den baggrund gav kortet (fig. 1) mig lyst til at søge det gamle anlæg nøjere belyst. Med hjælp fra overassistent Harry Petersen, tidligere Direktoratet for Statsskovbruget blev væsentlige akter vedrørende anlægget hurtigt fundet frem i Rigsarkivet og transskriberet. Jeg er over-assistent Petersen megen tak skyldig for denne hurtige og effektive hjælp.

Selvom der kun er foretaget et hastigt strejftog i et omfattende arkivmateriale, kan historien om vort første egentlige arborets tilblivelse kort skildres, omtrent som følger.

I januar 1795 fremsatte professor E.N. Viborg overfor Rentekammeret et forslag om et »areal til forsøg med fremmede træers opelskning.« 16. maj samme år approberer Rentekammeret, at der anvises Viborg et areal i nordøstsiden af Charlottenlund skov, kaldet »Grannehaugen« (2). Denne lokalitet, og andre som senere

omtales, ses på et kort over Charlottenlund skov fra 1782 (fig. 2) (3).

Uvist årsagen synes denne plan ikke realiseret, for i januar 1796 foreligger kgl. resolution om at Charlottenlund Strandvænge nu skulle stilles til rådighed for Viborgs forsøg med forsttræers opelskning (2). Heller ikke denne gang blev planen realiseret, men af korrespondance synes at fremgå, at Viborg har anvendt sidstnævnte areal til forsøg med foderurter (4).

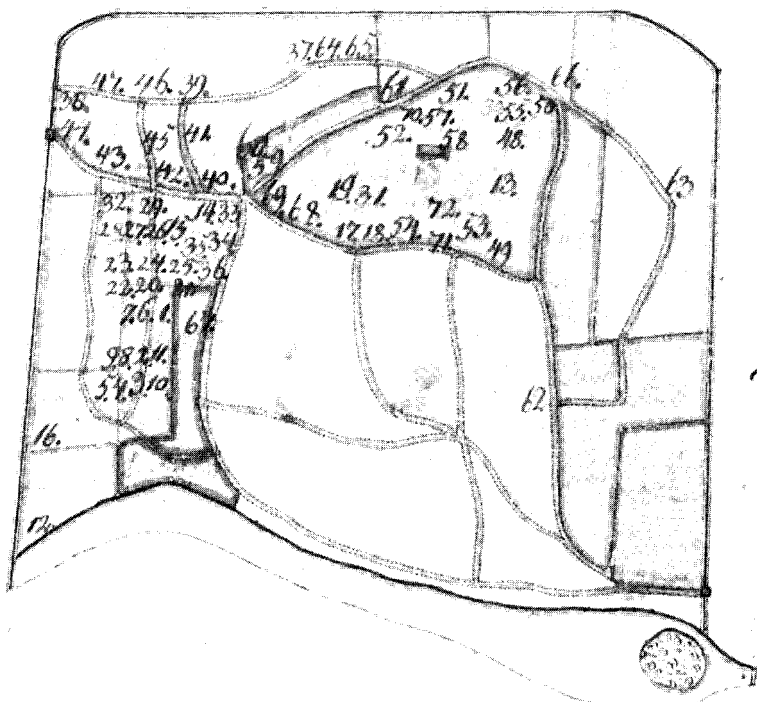

Fig. 1. Viborgs Arboret i Charlottenlund skov. 1825. Farvelagt. Landsarkivet (1).
Viborgs arboretum in Charlottenlund forest. 1825. Coloured.

Endelig i 1799 er tiden moden for planens gennemførelse. Årsagerne er flere, som ikke skal omtales her, men stærkt medvirkende har det nok været, at der oprettedes en forstundervisning i København (Oppermann 1887–89), og at netop professor Viborg skulle indlede forelæsninger i forstbotanik ved Københavns Universitet i sommeren 1799. (Syrach Larsen 1938). Samme år udkom M.G. Schæffers danske bearbejdelse af 1. del af tyskeren Burgsdorfs bog »Anleitung zur sicheren Erziehung und zweckmässigen Anpflanzung der einheimischen und fremden Holzarten« med fortale af

professor Viborg (Schæffer 1799). Dette værk har været en meget velkommen og benyttet håndbog ved udarbejdelsen og gennemførelsen af arboretprojektet.

Den 16. april 1799 sendte Viborg et nyt forslag til Rentekammeret. (5). Da dette forslag kort og klart meddeler Viborgs hensigter, skal den del af det, som vedrører forsøg med træer gengives her:

Forslag

til Forsøg med Dyrkning af Træer og Vexter ved Charlottenlund.

1)

Træer

A At dyrke og at opelske saadanne Træer, som endnu hidindtil ikke eller sielden ere blevne forsøgte i Dannemark, og om hvis Vext man derfor, har enten ingen eller ogsaa liden Erfaring.

B At forsøge de fremmede Træarter i det Store, hvis Vext man allerede kiendte af Forsøg i det Smaae, og som kunde give os fortrinligere Skovtræer af haardt Træ end de, vi allerede eiede.

C At dyrke de fremmede Træarter af blødt Ved i det Store, hvilke ved anstillede Forsøg i det Smaae havde udmærket sig saavel i hastig Vext, som Vedets Godhed.

D At man, ved at dyrke fremmede Træarter i det Store; forsøgte dem i forskiellig Jordbund og særskildte Beliggenheder deels ved at plante dem enkelte, deels ved at opelske dem Hobbeviis, ved hvilket sidste deres Vext bliver mere naturlig.

E At opelske fremmede og indenlandske Træarter, som kunde give et fortrinligere hegn end de hidindtil i Almindelighed brugelige.

F At giøre Forsøg med fremmede Træarter, som kunde bruges til Garverier og Farvemaaterialier.

G At forsøge Dyrkningen af tildeels nye og hidindtil for os ubekiendte Frugtsorter, tildeels ogsaa nye Forædlingsmaader af allerede bekiendte Frugttræer.

2. del af forslaget vedrører lignende forsøg med kornarter, foderurter, farveplanter m.m. og omtaler muligheden for at få træer (planter), podekviste, stiklinger og rods kud fra Botanisk Have.

Der var således ikke tale om et arboret i snæver forstand, men snarere om hvad man kunne kalde en økonomisk-botanisk have. Det kan undre, at der kun var henvist til fremskaffelse af plantemateriale fra Botanisk Have i København, da Schæffers planteskole i Hørsholm på den tid har kunnet præstere et rigt udvalg af fremmede træ- og buskarter (Rosted 1962). Det viser sig da også senere, at i hvert fald hovedparten af planterne kommer fra Hørsholm. Det skal her bemærkes, at Viborg i 1798 udnævntes til meddirektør for Botanisk Have (Bendixen 1973).

Med Viborgs nye forslag kom der skred i sagen, og 5. juni 1799 foreligger kgl. resolution, der allernådigst bemyndiger Rentekammeret »til at lade indbemeldte anlæg i Charlottenlund Skov, til fremmede træers og væxters opelskning, foretage efter den plan, forstvæsenet, i forening med professor Wiborg, Slotsforvalter Voigt

(Frederiksberg), gartner Holbøll (Botanisk Have) og slotsforvalter Bastrup (Charlottenlund), hertil maatte foreslaae og Kammeret nærmere maatte bestemme.« I henhold til resolutionen skulle vand fra skoven og omliggende jorder føres til et eksisterende bassin, som ved det nye anlæg skulle udvides. Udgifterne ved anlægget skulle dækkes delvis ved salg til Søe Etaten og private af de træer, som skulle ryddes på arealet, og iøvrigt af forstkassen.

Den 11. juni 1799 udsendte Rentekammeret skrivelser, med gengivelse af resolutionen, til de nævnte herrer og til overforstmester v. Linstow (6). I skrivelsen til Linstow anmodes denne om selv, eller ved repræsentant, at sammentræde med de øvrige herrer, for i overensstemmelse med resolutionen at udarbejde en plan »til forberørte anlæg«. Med skrivelsen til Linstow fulgte kortet fra 1782 (fig. 2) til »afbetjening«.

Meget hurtigt har slotsforvalter Voigt forfattet et udkast til anlægget. Dette er ikke fundet, men Viborgs kommentarer af 19. juli 1799 foreligger (5). Da disse kommentarer på en interessant måde belyser det forberedende arbejde, gengives de her:

Ved det af Hr. Slotsforvalter Vogt forfattede Udkast til et nyt Anlæg ved Charlottenlund finder jeg intet at erindre. Jeg troer at det ikke alleneste vil blive overmaade smukt, men at Anlægget, naar det udføres efter Planen, vil for Efterverdenen vorde meget lærerigt. Nogle Bakker på Lidgodt, hvilke vende ud mod Søen og hvor fra der haves en deylig Udsigt, seer jeg ikke anvendte i Anlægget, men der kan ingen Tvivl være om, at jo Hr: Vogt har havt gyldige Aarsager i følge sin smagfulde Plan, ikke at gjøre heraf nogen Anvendelse.

Det er at beklage, at et saa stivt Hegn omkring Arboretet skal være nødvendigt formedelst det Kiøbenhavnske Publikum, da det endnu har saa liden Følelse for den skønne Natur, at det ikke kan lade staae sieldne Træer udafbrækkede. – Dette Hegn vil ogsaa medføre stor Bekostning, dersom det ikke kan sættes som et Riisgierde. –

For det anbragte Vand vilde det være rigtigt, om der kunde forskaffes Tilløb fra Kilde-Vælde, hvilket de Herrer Slotsforvaltere Vogt og Bastrup, som nøie kiende det locale ville bedst kunne bestemme. –

Da de Kongelige Resolutioner tale om Opelskning af Skovtræer og Frugttræer samt oekonomiske Vexter, saa forudsætter det en Frøeskoele, Planteskole og en oekonomisk Have.

Commissionen fandt ved dens sidste Forsamling, at den nye Hauge kunde være skikket til Frøeskoelen og det saakaldte nye-Land ved Bomhaugen til Forsøg med oekonomiske Vexter, men da Lysthaugen tilforn har været brugt til Blomster, og disse ikke vel kunne aldeles afskaffes ved et Kongelig Lystslot, saa blev det Spørgsmaal, hvor de skulde dyrkes og om Slotshaugen dertil kunde være passende.

I Henseende til Forsøg med Frugttræer, da troer ieg at de Dieleske fortiente Opmærksomhed. De kunde saa meget lettere her anstilles, da der findes et Drivhuus, som dertil kunde anvendes.

Det forekommer mig, at det meget ville forskønne Charlottenlunds Skov, dersom der blev trukken Gange i den øvrige Deel af Skoven uden for Anlægget, men da dette vil for-

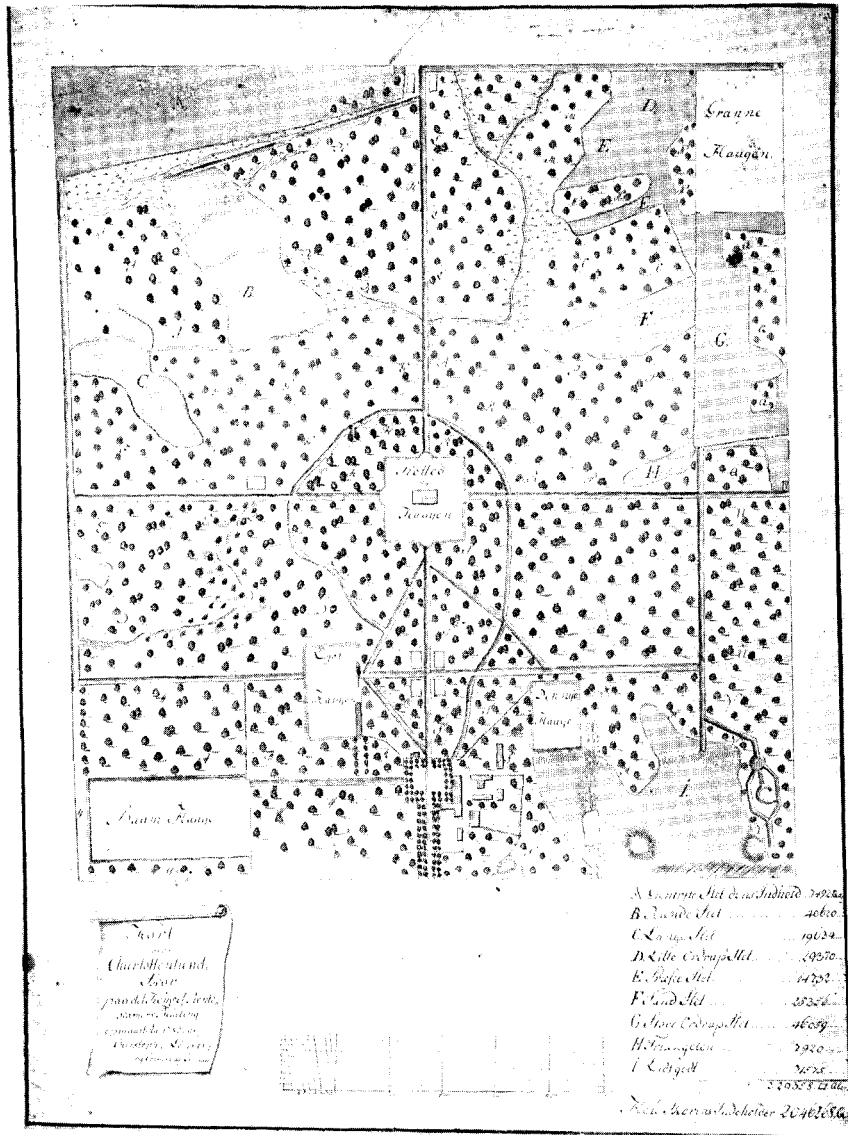

Fig. 2. Kort over Charlottenlund skov, 1782. Kortet er en kopi af det kort, der anvendtes ved projekteringen af Viborgs arboret 1799-1800. Landsarkivet (3). Farvelagt.

Charlottenlund Forest, 1782. This map is a copy of the one used in the planning of Viborg's arboretum 1799-1800. Coloured.

aarsage en større Bekostning og tillige udkræve flere Daglejere til Reenholdelsen, saa maatte der vel gøres et Overslag over.

1. Hvad den hele Indretning vilde koste og
2. Hvormange Dagleiere der bestandig skulde holdes for at vedligeholde Anlægget og den oekonomiske Hauge. –

Ingen af Commissionen troer ieg vil bedre kunne bestemme dette, end de Herrer Slotsforvaltere Vogt og Baastrup.

Da der til Anlægget udfordres Træer, maatte Commissionen vel forespørge hvilke Træer og hvor mange der kunde have af Forstvæsenet og de øvrige Kongelige Plantager. –

Kiøbenhavn d: 19 Juli 1799.

E. Wiborg

Det bemærkes, at Viborg her bruger betegnelsen Arboret. De fleste stednavne genfindes på kortet fig. 2, hvor det senere arboretområde, Lidtgodt, er betegnet I.

Kommissionens forberedende arbejde har stået på indtil efteråret 1800, hvor det i oktober sammenfattes i et detailleret projekt til Rentekammeret (5). Projektet indledes med nedenstående Promemoria af 17. oktober 1800:

Underdanigst Promemoria!

Efter det Høye Collegiums Ordre fremlægges herved underdanigst under

Litra

- A Den forhend farvelagde Tegning over det nye Anlæg i det saakaldte Lidtgodt paa Charlottenlund.
- B En anden Tegning eller Kort over samme i en større Maalestok, og hvori ved Indprikning med forskielligt Blæk og med Nummere vises hvorledes Commissionen formener at Plantningen skulle skee i Forhold til Træernes Høyde og Størrelse saaledes at de høyeste immer kom til at staae bag de lavere plantede i en efter hver Slags Træers Væxt passende Afstand fra hinanden.
- C En Fortegnelse over hvilke Træes Sorter, der skulle plantes i Arboretet, med deres Navne og Nummere og hvor mange af hver Slags deri kunde plantes.
- D Beregninger over Bekostningerne ved dette Anlæg, saavel som for Canalen at grave, de gamle Grøvter at sløfyde, nye Gange at indrette, til Udsigternes Istandsættelse, Træernes Plantning og andet mere baade til Nytte for Anlægget selv og til Fornøjelse for Publikum.
- E En Fortegnelse over de Slags Træer, som ikke kunde faaes, hverken i den Botaniske Hauge eller i Planteskolen ved Hirschholm, og hvorom Commissionen underdanigst udbeder sig Collegii Resolution, hvorledes samme skulde anskaffes, og om Commissionen maatte bemyndiges til at forskrive dem enten fra Engeland eller hvorfra de ellers bedst kunde faaes.

Naar der efter den passerede kongelige allernaadigste Resolution paa Charlottenlund skal gøres Anlæg til Frugt og fremmede Træ Arters og oekonomiske Vexters Opelskning, troe Commissionen at de tienligste Pladser der paa Stedet ville være

- a Den saakaldte Nye Hauge til Frøeskole
- b Lysthaugen til Planteskole
- c Bomhaugen og Nyland til oekonomiske Vexter.

Saa og i henseende til Forædlingen og Formerelsen af nye og gode Sorter Frugter, troer Commissionen at et Anlæg efter den Dielske maade kunne være meget nyttig,

ogsaa meget mere anvendelig paa Charlottenlund formedelst det gamle Orangeriehuus, som hertil kunne Benyttes.

I Øvrigt udbeder Commissionen sig underdanigst det høye Collegiums nærmere Resolution og Approbation for derefter at fortsætte og udføre Arbejdet.

Friderichsberg den 17de October 1800

underdanigst

M. Voigt Holbøll

M. Baastrup

Det høye kongelige
Rentekammer

Skrivelsen har påtegningen: tilskr. Linstow og Legationsraad Blücher Olsen, den 6 Juni 1801.

Den under litra A nævnte farvelagte tegning findes ikke ved sagen i Rigsarkivet, men må sikkert have været den samme, som findes i Landsarkivet (7) og er gengivet i fig. 3. Den anden tegning, litra B, støtter denne formodning.

Artslisten, litra C, bærer tydeligt præg af at være udarbejdet efter Schæffers danske udgave af Burgsdorf (Schæffer 1799). Den er delt i to. Første del omfatter 53 arter, som skulle forsøges »i det Store« og anden del 468 mere sjældne arter og varieteter, som skulle stå i grupperne i den centrale del af arboretet. Sidstnævnte område skulle indhegnes. I listen er for hver art angivet nummer, antal og planteafstand. På de nævnte tegninger var plantestederne angivet med numre svarende til listernes. Til forsøg »i det Store« skulle bruges fra 8 til 16 stk. af hver art og fra 1 til 3 stk. af hver af de sjældne.

Det kan ikke undre, at listen over planter, der ikke kunne skaffes fra Botanisk Have eller planteskolen i Hørsholm (litra E) er temmelig lang, nemlig 464 arter og varieteter. Tilbage bliver dog 57 arter og varieteter, som kunne leveres. Anlægsudgifterne budgetteredes til 2481 Rdl. og 3 mk. (Litra D).

Professor Viborg og overforstmester C.H. v. Linstow indtog et særstandpunkt med hensyn til fremskaffelse af planter, som ikke kunne fås i Danmark. De fremsendte herom følgende bemærkninger af 20. oktober 1800 (5):

Underskrevne ere fuldkommen eenige med de øvrige Herrer i Commissionen om det hele Forslag, undtagen hvad 5te Post under Litr. E om Træernes Forskrivning angaar. Vi give os derfor den Frihed at bemærke derved følgende:

- 1) At mange af de manglende Træer ikke kunde haves for Penge, men kan alleene faaes ved botanisk Correspondance.
- 2) At nogle ere indenlandske og bør ikke forskrives.
- 3) At det er meget misligt og tildeels ogsaa urigtigt, at forskrive Træer udenlands fra, for at gjøre Forsøg med dem i det Store; de ere da opfødte i et Klima og et Jordmon, og skal voxer og blive store i et andet; de kunde derved lide i deres Væxt, og Efterverdenen vilde

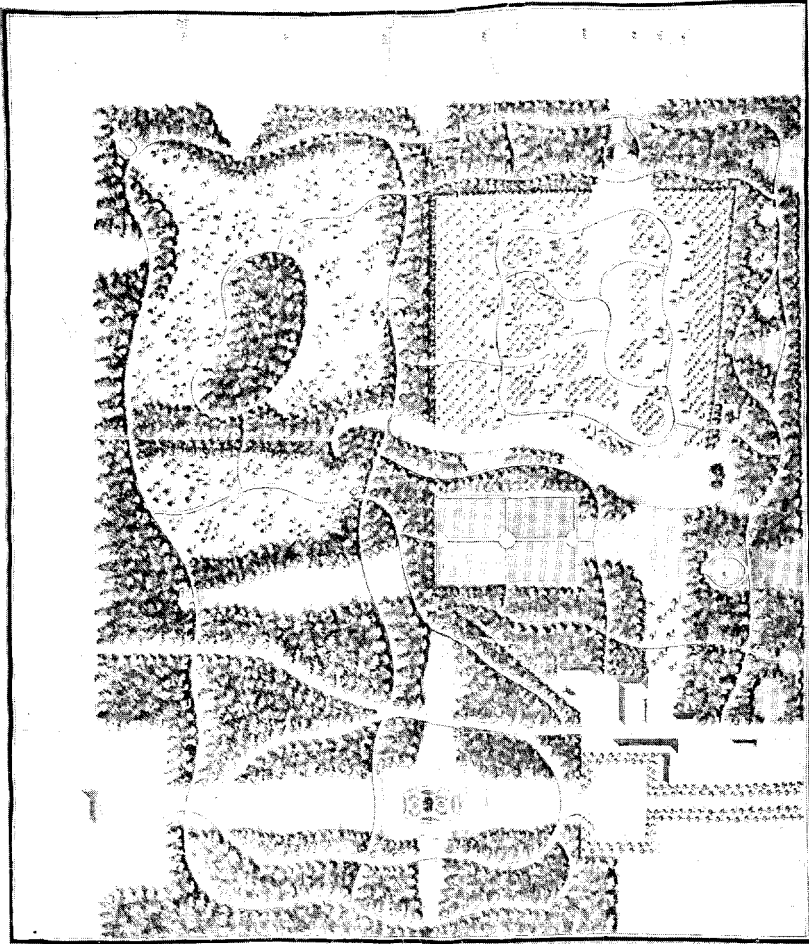

Fig. 3. Farvelagt tegning med Viborgs arboret. 1799. Formentlig kopi af tegning litra A fra projektet. Landsarkivet (7).
Viborg's arboretum and surroundings. 1799. Coloured. Probably a copi from the project.

komme til at drage urigtig Slutning om disse Træers Voxemaade. Hertil kommer endnu, at de ved Transporten kunde været forulykket, og at man ved urigtige Bestemmelser kunde vorde bedraget.

Mere hensigtsmæssigt syntes det derfor at være, at man søgte at forskaffe sig Frøe af de Nordamerikanske Træerarter, opelske dem i danske Frøe- og Planteskoler, og dernest udplante dem, eller ogsaa udsaa dem i det Store. At forskrive Nordamerikansk Frøe fra det Burgsdorfske Institut har Erfaringen viist, at det er meget kostbart, og at Frøet ikke alt kommer op.

Jeg Oberforstmester og Kammerherre Linstow skulde derfor ved denne Leilighed give mig den Ære at gjøre det kongelige Rentekammer det Forslag, at lade en kyndig Skovbetient, hvortil ieg foreslaaer Skovrider Wiinholt, afgaae til næste Foraar til Nordamerika, for at samle Frøe af de der værende Træerarter; han kunde ikke alleene selv samle, men ogsaa aabne det danske Forstvæsen en Vej til at faa en aarlig Forsendelse af Frøe derfra; da det blev Forstvæsenet, som kom til at indhente den væsentligste Nytte derefter, saa syntes det billigt, at ogsaa Forstvæsenet bidrog til Omkostningerne af denne Reise. Frøe- og Planteskolen ved Folehaugen vilde derved komme til at opnaae en Fuldkommenhed, at den kunde forsyne alle offentlige og private engelske Anlæg i Landet med de sieldne Træerarter, som nu maae forskrives, og ikke engang kan haves for Penge, ja selv, at der kunde sælges fra dette Institut til Fremmede. Forstvæsenet fik ogsaa derved en Mand, som havde erhvervet sig Kundskab om de Nordamerikanske Skovtræer, og tillige derved mere Haab om deres Udbredelse og rigtige Anvendelse.

- 4) Derimod syntes det passende at forskrive nogle af de sieldne Busktræer som ere vanskelige at opelske, som voxer meget langsom, og hvoraf der behøves kun enkelte Individuer. Ligeledes blev det nødvendigt at forskrive nogle enkelte Sorter, som ikke kan haves fra Nordamerika, og hvoraf man ikke let kan forskaffe sig Frøe, men som dog i det Hele vilde være ubetydeligt.

Hirschholm den 20de October 1800

C.H. v. Linstow   E. Wiborg

I punkt 3 fremsættes her fremsynede tanker, som først realiseredes mange år senere.

Hvad blev der nu ud af hele dette velforberedte projekt? Det blev, i den grad det var muligt, realiseret.

Anlægsarbejdet indledtes 22. juni 1801. Da slotsforvalter Baastrup i en opgørelse til Rentekammeret af 19. juli 1803 erklærer arbejdet færdigt, har det kostet 3653 rdl. 3 mk. og 12 sk. (4).

Af et foreløbigt specificeret regnskab fra Baastrup af 17. maj 1802 (5) over det indtil da udførte arbejde, kan blandt andet uddrages:

Der var gravet en del af en stor kanal i den sydøstlige del af Lidtgodt. (Udvidelsen af bassinet). Der var ryddet 741 store og mindre træer. Der var sat 160 fag hegn som forudsat.

3 banker var sløjfet og jorden herfra brugt til at gøre 2 andre banker større. Et areal på 3441 kvadratfavne var jævnet. Der var gravet 26.812 plantehuller. 4 mand havde i 32 dage plantet 400 træer daglig. Der var anlagt 1218 alen gange nord for kanalen og

453 løbende favne gange syd for den. Arealet til de mere sjældne planter, 2225 kvadratfavne, var pløjet. Desuden var udført en del forskelligt jord- og stenarbejde, såsom sløjfning og nygravning af grøfter og sætning af flere stenkister. Af mere kuriøse poster skal nævnes: »Efter det Høje Kongl. Rentekammers Tilladelse af 9de

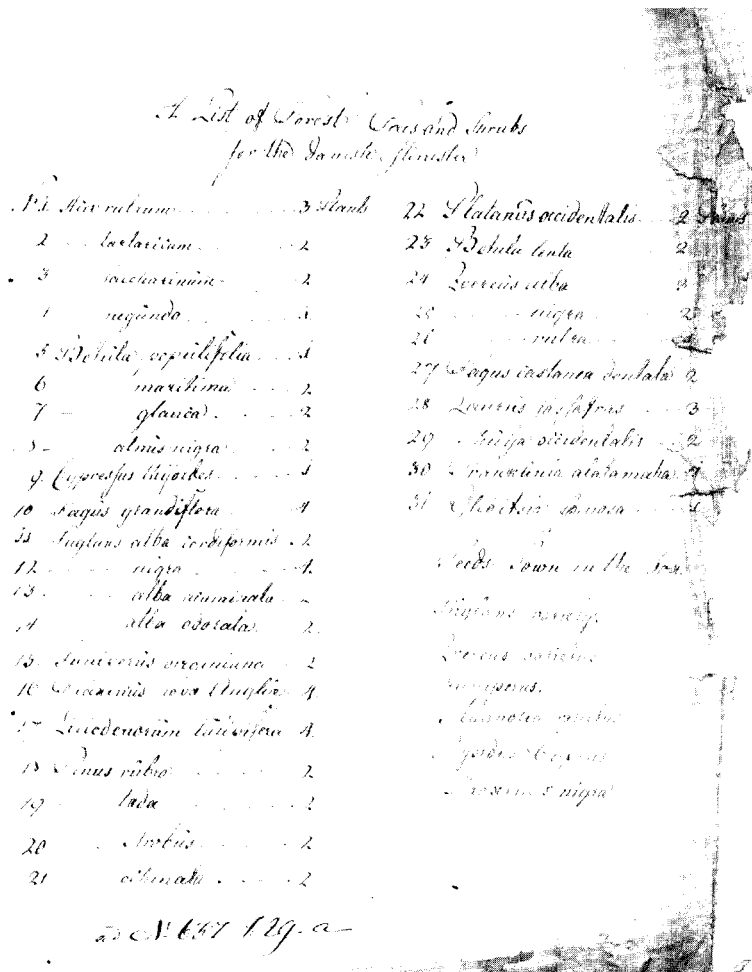

Fig. 5. Liste over planter og frø til Viborgs Arboret som den kgl. danske minister resident Blicher Olsen afsendte fra Philadelphia 23/4 – 1802. Ved ankomsten til København i juli 1802 var alle frø »aldeles bedærvede«. Den 8/9 – 1802 var 28 af de 67 planter endnu levende. Alle nåletræplanter var på det tidspunkt døde. Fig. 5. 23/4 – 1802 the listed plants and seed, purchased for Viborgs Arboretum, were sent from Philadelphia by the royal Danish representative Blicher Olsen. At the arrival in Copenhagen July 1802 all seeds were rotten and in September 1802 only 28 out of 67 plants were still alive, all conifers were dead.

septr. 1801 købt på Torvet en gammel hest til at gå for en styrte Kærre ... 12 Rdr 3 mk.«

Hvad arboretets plantebestand i 1803 angår, svarede denne naturligvis ikke til planen og kom ganske givet heller aldrig til at gøre det. De problemer, som vejrliget voldte Schæffer i årene 1801 – 1803 (Rosted 1962), må også have gjort sig gældende i Charlottenlund skov. Jeg har med velberåd hu undladt at søge uddraget noget konkret af alle de forskellige plantelister, der findes i Rigsarkivet. Rosted bringer som et eksempel en liste over 17.089 arboretplanter leveret fra planteskolen i Hørsholm (Rosted 1962).

Givet er det, at Viborg, Schæffer, Linstow og Baastrup i en år-række med stor iver søgte at supplere og pleje samlingen. Følgende eksempler kan belyse dette.

Da Linstow og skovrider Wiinholt i 1803 foretog en studierejse til England, formidlede de et indkøb af planter til arboretet hos firmaet Lee og Kennedy i London. Bevillingen på 150 Rd til disse planter, og et andet parti planter fra en handelsgartner i Lübeck, blev givet på Viborgs foranledning (5). På Schæffers initiativ sendte den danske stats repræsentant i Philadelphia samme år 2 kasser planter hjem fra Nordamerika. Planterne ankom i en sørgelig tilstand, hvorfor Schæffer skrev en instruks, eller snarere lærebog, på flere tætskrevne folioark om samling, pakning og forsendelse af planter og frø (5, fig. 5).

Ved et besøg i arboretet i april 1806 bemærkede Viborg, at en del planter var bidt af harer. Med et brev om sagen sendte han en beskadiget plante til Reventlow, og i juli indstillede Linstow til Kammeret, at der bevilgedes midler til at udvide hegnet og gøre det haretæt (5).

I de første år sørgede Baastrup omhyggeligt for, at græsvæksten omkring de unge planter blev hakket løs og kørt bort. I februar 1808 anmodede han om bevilling til »at lade Canalen oprense, som af de Engelske ved at vande Deres heste, blev for een stor Deel opfyldt med Jord og Sand.« (4).

Sammenligner man kortet fra 1825, fig. 1, med et kort over Charlottenlund skov fra 1827 (8) fig. 4, tyder noget på, at man så sent som ca. 1826 har udvidet arboretet med et bælte langs strandvejen. Ejendommeligt er det, at et kort fra 1839 (9) viser både Viborgs Arboret og den dengang 1 år gamle Forstbotanisk Have i skovens modsatte hjørne.

Af det gamle arborets træer er nu kun få rester tilbage. På ekskursionen i 1974 iagttoges nogle gamle europæiske lærke, småbla-

det elm, en smuk gammel parklind, 3 gamle tyrkiske ege og en gruppe gamle avnbøge. Navnlig een gammel naur der sås, kan tænkes at stamme fra arboretets tid. Den frønnede stub af en gammel *Tsuga canadensis* påvistes. I ovennævnte bælte langs den gamle strandvej besås smukke gamle ahorn, spidsløn og ask. Skade at kun så lidt er bevaret af det gamle anlæg i den engelske stil.

SUMMARY

The paper surveys briefly the history of Viborg's Arboretum in Charlottenlund Forest north of Copenhagen. The founder of the arboretum, E.N. Viborg, was professor of botany at University of Copenhagen. In 1795, and again in 1799, he suggested that an area should be laid out for experiments with foreign tree species. Pursuant to a royal ordinance of June 5th 1799 the plan was carried into effect, and the idea was partly to experiment with foreign species already known, and partly to build up a collection of so far little known exotics. According to the final project from October 1800 the arboretum was to be laid out in a style similar to British parks. The list of plants included 521 species and varieties of which only 57 could be delivered immediately.

Within the period 1801 to 1803 the arboretum was laid out, and during the first year 26,812 planting holes were dug.

The main supplier of plants was the well-known Schäffer's Nursery in Hørsholm, and during the first year it took a great effort to bring home plants from England, North America, Germany and other countries.

Viborg's Arboretum remained almost intact until a new arboretum, Forstbotanisk Have, was established in the other end of the forest in 1838. To-day only a few foreign trees are left on the space of the old arboretum, for example some beautiful *Larix decidua* and *Quercus cerris*.

BENYTTTEDE KILDER

Litteratur:

- BENDIXEN, HANS CHR., 1973: Den kgl. Veterinærskole. København.
- LARSEN, C. SYRACH, 1938: Arboretet og Forstbotanisk Have. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Årsskrift, København.
- OPPERMANN, A., 1887-89: Bidrag til det danske skovbrugs historie 1786-1886. Særtryk af »Tidsskrift for skovbrug« X. København.
- ROSTED, H.C., 1962: Den gamle planteskole. Hørsholm.
- SCHÆFFER, M.G., 1799: Burgsdorfs Anviisning til at opelske indenlandske og udenlandske Træarter i det Frie. Oversat og omarbejdet til Anvendelse for Danmark og Holsteen af Martin Gottlieb Schæffer. Forsynet med Anmærkninger af Erik Viborg. I Deel (det udkomne). København.

Arkivalier:

1. Landsarkivet for Sjælland m.m. Saml. af kort og tegninger, løbe nr. 31-33. Arboretet i Charlottenlund. Hansen, 1825. Negativ nr. 907.
2. Skovbrugshistoriske notater optegnet af fhv. statsskovdirektør Fr. Krarup. Dupl. ved Dir. f. statsskovbruget. 1958.
3. Landsarkivet for Sjælland m.m. Saml. af kort og tegninger, løbe nr. 32- 1. Plan over Charlottenlund skov, Ord. s.. Chr. Lønborg 1782. Negativ nr. 1355.
4. Rigsarkivet. Rentekammerarkivet. Forst- og jagtsager Pakkesager gruppe 5 nr. 8. Arkiv nr. 333218.
5. Pakkesager gruppe 5 nr. 10. Arkiv nr. 333220.
6. Pakkesager gruppe 5 nr. 7. Arkiv nr. 333217.
7. Landsarkivet for Sjælland m.m. Saml. af kort og tegninger, løbe nr. 32- 4. Tegning over en del af Charlottenlund skov. Voigt, 1799. Negativ nr. 1524.
8. Landsarkivet for Sjælland m.m. Saml. af kort og tegninger, løbe nr. 31-36. Charlottenlund skov. Sparre, 1827. Negativ nr. 31.
9. Landsarkivet for Sjælland m.m. Saml. af kort og tegninger, løbe nr. 31-37. Charlottenlund skov. W. Køchen, 1839. Negativ nr. 934.